

میزان انحراف از برنامه آموزش درس اخلاق پزشکی در دوره دکترای پزشکی عمومی حمید هنرپیشه*

آموزش فرآیندی دیربازده است و انحراف از برنامه آموزشی اگر در ارزشیابی‌ها مشخص هم شود آثار و عوارض جبران ناپذیری دارد. آموزش مباحث اخلاق در پزشکی به لحاظ اهمیت موضوع و حساسیت اثر آن لازم است به گونه‌ای مستمر و سیستماتیک مورد پایش قرار گیرد. از سال ۱۳۶۴ معادل ۲۵ ساعت عناوینی از مباحث اخلاق پزشکی در سرفصل درس‌های تاریخ و اخلاق پزشکی و نشانه-شناسی در برنامه آموزشی دوره پزشکی عمومی بوده است اما در هر حال آموزش اغلب مطابق برنامه انجام نمی‌گیرد. برنامه کارآموزی درس اخلاق پزشکی برای اولین بار در شهریور ماه سال ۱۳۸۸ توسط شورای آموزش پزشکی عمومی به تصویب رسید و جهت اجرا در مرحله کارآموزی به دانشگاه‌ها ابلاغ شد. این درس شامل ۱۶ عنوان اصلی از مباحث اخلاق پزشکی به ارزش ۲ واحد درسی معادل ۳۴ ساعت با به‌روزرسانی مباحث ضروری تدوین گردید. در آبان‌ماه سال ۱۳۹۰ برای اولین بار چگونگی برگزاری درس در دانشگاه‌ها توسط دبیرخانه شورای آموزش پزشکی عمومی مورد پایش قرار گرفت. هدف از این مطالعه پایش آموزش مباحث درس اخلاق پزشکی در دوره دکترای پزشکی عمومی، تعیین وضع موجود و میزان انحراف از برنامه در این درس است.

فرآیند پایش اجرای درس اخلاق پزشکی در مرحله کارآموزی دوره دکترای پزشکی عمومی شامل استخراج نشانگرهای پایش، گزارش‌گیری از مجریان برنامه، تجزیه و تحلیل گزارش‌ها و محاسبه مولفه‌های وضعیت تدریس انجام گرفت. به منظور اجتناب از عوامل تورش‌زا هیچ یک از جنبه‌های ارزشیابی در کار اعمال نشد. در فرم پایش و اعتباربخشی کارآموزی اخلاق پزشکی در دوره پزشکی عمومی دانشگاه‌های کشور از ۵۷ مرکز مورد استعلام میزان ۱- اطلاعات کلی درس، ۲- بودجه بندی و پراکندگی ساعات تدریس عناوین ۱۶ گانه محتوای آموزشی، ۳- برآورد مسؤولین اصلی درس از میزان دستیابی به اهداف آموزشی اصلی از توانمندی‌های ۱۵ گانه مورد انتظار و ۴- و روش‌های ارزشیابی دانشجو در آموزش کارآموزان دوره دکترای پزشکی عمومی در ترم اول سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ به روش توصیفی مورد بررسی قرار گرفت. در اولین بازخورد اطلاعات هر مرکز در مقایسه با شاخص‌های برنامه با اشاره به تفاوت‌ها و ویژگی‌های مطلوب ظرف یک هفته به دانشگاه مربوطه منعکس گردید. آمار توصیفی پراکندگی ساعات تدریس و تفاوت در میزان ساعات تدریس مباحث مختلف اخلاق پزشکی در مقایسه با میانگین و مقدار مصوب آن محاسبه شد.

میزان پاسخ‌دهی در این مطالعه ۷۳/۶۸ درصد بوده که ۴ درصد به دلیل این که آموزش به مرحله بالینی نرسیده از مطالعه حذف شدند. بر اساس نتایج آمار توصیفی شاخص‌های اصلی اجرای برنامه در حدود ۵۵ درصد موارد گروه آموزشی تشکیل شده که از این میان ۳۵ درصد چند رشته‌ای و ۲۱ درصد گروه اخلاق پزشکی بود. در ۲۱ درصد موارد نیز آموزش توسط گروه پزشکی قانونی انجام شده است. در حدود ۹۳ درصد موارد بیش از سه بار در طی ۲ سال از زمان ابلاغ درس ارائه شده است. بیش از ۹۵ درصد کارآموزی اخلاق پزشکی در قالب یک درس ۲ واحدی ارائه شده است. در حدود ۷۴ درصد درس اخلاق پزشکی در مرحله کارآموزی ارائه شده است. در بیش از ۹۷ درصد موارد عضو هیات علمی مسؤول درس مشخص بود. میانگین ساعات آموزش در درس اخلاق پزشکی ۳۰/۵، میانه و نمایه ساعات آموزشی ۳۲ ساعت گزارش شد. در ۳۱ درصد دانشگاه‌ها ساعات آموزش درس اخلاق پزشکی کمتر از ۳۲ ساعت و در ۱۳ درصد کمتر از مانگین است. از متداول‌ترین روش‌های ارزشیابی دانشجو حدود ۶۱ درصد آزمون چندگزینه‌ای، ۵۹ درصد بحث موردی، ۲۶ درصد استفاده از بیمارنا و حدود ۲۱ درصد ارزیابی کتاب کار اعلام گردید. نتایج نشان می‌دهد که طی ۲ سال اجرای برنامه در هیچ‌یک از موارد آموزشی تشکیل گروه و چند رشته‌ای بودن آن و ساعات موظف آموزش مطابق برنامه انجام نمی‌شود. در ۳۱

* Email: dr.honarpishehh@gmail.com

درصد موارد ساعات آموزش درس اخلاق پزشکی در دوره پزشکی عمومی کمتر از ۳۲ ساعت (حداقل ساعات مصوب با احتساب ۲ ساعت برای ارزشیابی و آزمون) است. میزان انحراف نسبی ساعات تدریس مباحث گوناگون اخلاق پزشکی از میانگین ساعات تدریس از ۱۶ عنوان اصلی مصوب در ۲ مبحث بیش از ۳۰ درصد، در ۱۰ مبحث بین ۲۰ تا ۳۰ درصد، در ۳ مورد بین ۱۰ تا ۲۰ درصد و تنها در یک مورد کمتر از ۱۰ درصد است. محدوده تفاوت کمترین و بیشترین ساعات آموزش به جز یک مورد در همه موارد در حدود و یا بیش تر از میانگین ساعات آموزش در مبحث مربوطه است. با استفاده از ارقام گزارش شده مربوط به ساعات تخصیص یافته به عناوین موضوعات درس اخلاق پزشکی در کارآموزی پزشکی عمومی در دانشگاه‌های مختلف کشور پس از انجام محاسبات آماری حداقل ساعات آموزش مباحث ضروری به عنوان محتوای اصلی (core content) مصوب و مجموع آن معادل ۲۳ ساعت تعیین گردید و مقرر گردید در برنامه آموزشی هر مرکز اجرا شود تا تفاوت آموزش در مراکز مختلف از نظر حجم ساعات تدریس معنی دار و برآیند مورد انتظار هماهنگ تر باشد. تخصیص مابه‌التفاوت آن از ۳۴ ساعت برابر ۱۱ ساعت برای موضوعات انتخابی، بومی و یا ضروری در اختیار مسؤولین و مدرسین درس قرار گرفت. پایش اجرای برنامه‌های آموزشی بر اساس شاخص‌های برنامه و سرفصل دروس در حفظ یکپارچگی و هم‌گرایی برآوردها و نتایج مورد انتظار از آموزش کاربرد دارد اما کمینه میزان ساعات آموزش ضروری را تامین نمی‌کند. برای رفع موثر این مشکل پیشنهاد می‌شود درس اخلاق پزشکی در مطلوب‌ترین وضعیت مورد توافق مسؤولین این درس به‌صورت غیرحضور در محیط آموزش مجازی انجام گیرد تا محتوای اصلی مباحث ضروری به‌صورت یکسان در اختیار فراگیران دوره پزشکی عمومی همه دانشگاه‌ها قرار گیرد.

واژگان کلیدی: اخلاق پزشکی، پایش آموزش، محتوای ضروری، انحراف از برنامه